

Vergaderjaar 2005–2006

29 924

Toezichtsverslagen AIVD en MIVD

Nr. 5

**BRIEF VAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN
KONINKRIJKSRELATIES**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 26 oktober 2005

De Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) heeft in het kader van haar taak als bedoeld in artikel 64, tweede lid, onder a, van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 een onderzoek verricht naar de rechtmatigheid van de uitvoering van een onderzoek van de AIVD naar de proliferatie van massavernietingswapens. Naar aanleiding van dit onderzoek heeft de commissie een toezichtsrapport vastgesteld. Dit toezichtsrapport is bij brief van 28 september 2005 aan mij aangeboden. Op grond van artikel 79, vijfde lid, van de WIV 2002 dien ik het openbare deel van het toezichtsrapport alsmede mijn reactie daarop binnen zes weken aan de beide kamers der Staten-Generaal te zenden. Vermelding van in ieder geval de gegevens, bedoeld in artikel 8, derde lid, blijft daarbij, aldus hetzelfde artikellid, achterwege. Deze gegevens kunnen ter vertrouwelijke kennisgeving aan een of beide kamers der Staten-Generaal worden medegedeeld. Bijgaand zend ik u het desbetreffende rapport¹ alsmede mijn reactie daarop.

De commissie concludeert dat de AIVD bij de uitvoering van het brede proliferatie-onderzoek, waaraan verscheidene teams gedurende een reeks van jaren hebben gewerkt, altijd binnen zijn taakstelling heeft gehandeld en de inzet van bijzondere bevoegdheden steeds beantwoordde aan de wettelijke vereisten. Met genoegen constateer ik voorts dat de commissie ten aanzien van het langlopende onderzoek (par. 5.4 van het rapport) oordeelt, dat de AIVD de moeilijke, maar juiste afweging heeft gemaakt ten aanzien van de gerechtvaardigdheid van het onderzoek en de daarin ingezette bijzondere bevoegdheden; de inzet van de bijzondere bevoegdheden heeft immer voldaan aan de eisen van noodzakelijkheid, proportionaliteit en subsidiariteit.

De commissie constateert met betrekking tot enkele meer procedurele aspecten en aspecten waarbij de WIV 2002 niet een eenduidige dwingende verplichting, maar meer een algemene zorgplicht op de AIVD legt (zoals op het vlak van samenwerking tussen AIVD en MIVD en samenwer-

¹ Ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt Tweede Kamer.

king en communicatie binnen de dienst), dat de dienst anders had moeten handelen. Alvorens meer specifiek in te gaan op de bedoelde aspecten, wil ik hier in algemene zin met betrekking tot de zorgplicht aangeven dat naar mijn oordeel de commissie daar veeleer de vraag van de doelmatigheid beantwoordt dan die van de rechtmatigheid, waarop het toezicht ingevolge de WIV 2002 zich toch primair dient te richten. Ik verwijs daarbij naar de paragrafen betreffende de samenwerking AIVD-MIVD (par. 3) en de samenwerking met buitenlandse collega-diensten (par. 4). Ik erken overigens dat in de praktijk rechtmatigheids- en doelmatigheidsaspecten door elkaar heen lopen en dat het lastig kan zijn die te scheiden; waar de commissie echter tegen zaken aanloopt die primair samenhangen met doelmatigheidsvraagstukken – zoals bijvoorbeeld die betreffende de samenwerking op de werkvloer – lijkt het mij echter eerder aangewezen deze als bevindingen als bedoeld in artikel 64, tweede lid, onder b, van de WIV 2002, aan mij te melden.

Aan de eerste aanbeveling van de commissie (punt 6.1), die betrekking heeft op de samenwerking en afstemming van taken tussen AIVD en MIVD, is inmiddels vergaand tegemoet gekomen. Met de ondertekening van het convenant inzake de samenwerking tussen AIVD en MIVD d.d. 8 juli 2005, dat bij gezamenlijke brief van de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, en de Ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Defensie aan uw Kamer is toegezonden (Kamerstukken II 2004/05, 30 070, nr. 6), is er – mede in het licht van de in artikel 58, eerste lid, van de WIV 2002, neergelegde inspanningsverplichting voor beide diensten – sprake van een verdergaande samenwerking tussen beide diensten. In het convenant is voorzien in een opzet voor de gezamenlijke uitvoering van operationeel onderzoek op het terrein van proliferatie (artikel 1.1 van het convenant). Naar mijn stellige overtuiging worden hiermee de geconstateerde problemen adequaat ondervangen.

In paragraaf 4 van haar rapport gaat de commissie in op de samenwerking van de AIVD met buitenlandse collega-diensten. In de daarop gebaseerde aanbeveling onder punt 6.2 in haar rapport, geeft de commissie aan dat er binnen de AIVD onduidelijkheid bestond over de vraag wie (inhoudelijk) verantwoordelijk was voor enkele gezamenlijke operaties met een buitenlandse collega-dienst. Deze constatering van de commissie is echter onjuist. De constatering lijkt te stoeien op de uitlating van een individuele medewerker, waarmee de commissie een gesprek heeft gevoerd, die – zo moet worden vastgesteld – zich evenwel onvoldoende bewust was van het feit dat in het mandaatbesluit bij de AIVD voor gevallen waarbij er geen teamopdracht aan de samenwerking met buitenlandse collega-diensten ten grondslag ligt de verantwoordelijkheid voor dergelijke operaties aan de directie Bijzondere Inlichtingenmiddelen (waartoe de afdeling SO behoort) is gemandateerd. Ik zie dan ook geen aanleiding om, zoals de commissie aangeeft, tot een duidelijke scheiding te komen van de taken en verantwoordelijkheden tussen de afdeling SO en de primaire directies (waartoe de operationele teams behoren). Wel lijkt het me wenselijk dat de in het mandaatbesluit opgenomen regeling nog eens nadrukkelijk intern onder de aandacht wordt gebracht.

De commissie adviseert onder punt 6.2 van haar rapport voorts tot een verdergaand toezicht op de samenwerking met buitenlandse collega-diensten in de aldaar door haar beschreven gevallen. Naar mijn mening is deze opvatting van de commissie te ongenueanceerd. Ik ben het overigens met de commissie eens dat ten aanzien van het verlenen van ondersteuning ten behoeve een buitenlandse collega-dienst een zekere mate van toezicht vereist is; bij de parlementaire behandeling van de WIV 2002 is daarop ook uitvoerig ingegaan. De commissie zelf verwijst daarbij naar een passage in de nota naar aanleiding van het nader verslag (Kamer-

stukken II, 25 877, nr. 14, p. 63–64). Er is in de parlementaire behandeling van de WIV 2002 echter omtrent de samenwerking met buitenlandse collega-diensten van de zijde van de regering meer opgemerkt, dat voor de beoordeling van de vraag welke mate van toezicht in een concreet geval is aangewezen, relevant is. Kort gezegd komt het hierbij neer op het volgende. Voordat een samenwerkingsrelatie wordt aangegaan met een buitenlandse collega-dienst wordt de betrouwbaarheid van de organisatie beoordeeld aan de hand van een aantal criteria. Onderzocht wordt hoe het is gesteld met de democratische inbedding van de desbetreffende dienst, de professionaliteit, betrouwbaarheid, en het karakter van de dienst. Aan de hand van deze en soortgelijke criteria wordt een besluit genomen of een samenwerking kan worden aangegaan. Ten aanzien van diensten waarvan de samenwerking in de praktijk heeft uitgewezen dat deze betrouwbaar zijn, zal veelal ook de intensiteit van de samenwerking kunnen toenemen. Met betrekking tot diensten met bewezen betrouwbaarheid geldt het vertrouwensbeginsel. Dat is een in de internationale inlichtingengemeenschap algemeen aanvaarde notie; evenals de notie van «quid pro quo». Dat heeft dus ook repercussies voor de aard en de mate van toezicht. Een volledig inhoudelijke beoordeling van de operaties, waarvoor de commissie pleit, is dan ook niet altijd aan de orde; evenals de AIVD hechten de buitenlandse collega-diensten eraan om de bronnen en modus operandi die men hanteert geheim te houden. Ik ben dan ook van mening dat als het gaat om samenwerking met een buitenlandse collega-dienst waarvan de betrouwbaarheid is vastgesteld, het vereiste toezicht daarop ook minder vergaand kan zijn. De wet laat daarvoor – terecht – ruimte. Ik zal de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van uw Kamer nader informeren omtrent de aard en inhoud van de samenwerking die in casu aan de orde was.

In punt 6.4 van haar rapport doet de commissie de aanbeveling om bij spoedacties zorg te dragen voor een tijdige vastlegging van de aanvraag en de toestemming voor de inzet van een bijzondere bevoegdheid. Het is inderdaad een enkele keer voorgekomen dat de schriftelijke vastlegging een relatief lange periode op zich heeft laten wachten. De AIVD zal er op toezien dat de mondeling gegeven toestemming onverwijld schriftelijk zal worden vastgelegd.

De commissie spreekt onder punt 6.5 van haar rapport uit, dat zij van oordeel is dat de WIV 2002 onvoldoende ruimte biedt voor de toepassing die de AIVD in een enkel geval heeft gegeven aan de termijn ex artikel 22, lid 4 (bedoeld wordt 5), van de WIV 2002. Het betreft hier de bevoegdheid tot doorzoeking van een woning, waarvoor op grond van artikel 25, vierde lid, jo. vijfde lid, afzonderlijk toestemming van de betrokken minister is vereist; die toestemming wordt – ingevolge het vijfde lid – verleend voor een periode van ten hoogste drie dagen. Zoals de commissie terecht aangeeft is dit systeem in sommige gevallen te rigide. In de in voorbereiding zijnde wetwijziging, waaraan de commissie refereert, wordt inderdaad een oplossing voor de hier geconstateerde problematiek geboden. Het desbetreffende wetsvoorstel verwacht ik begin 2006 bij de Tweede Kamer in te kunnen dienen. Alsdan lijkt mij het moment aanwezig om nader op de precieze inhoud daarvan in te gaan.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
J. W. Remkes